

Helena Pithartová-Slachová: Psychologie příběhu

/posudek magisterské práce/

Tematicky spadá posuzovaná práce do jádrové oblasti narativní psychologie. Podobou zpracování se vyznačuje značným záběrem jak v teoretické, tak empirické části a zjevně v jistém smyslu cti narativní tradici. Vyznačuje se tak rozsahem 190 stran textu s literaturou, resp. přes 200 stran i s přílohami. Práce svědčí o zanícení autorky k využitému přístupu, které je srozumitelné při znalosti jejího osobně rodinného literárně-edukačního zázemí.

Práce je důsledně zpracována v narativním modu poznávání, vědomě se snaží těžit z významu metafory příběhu a vyprávění pro utváření porozumění různým aspektům lidského života. Jak v teoretické, tak zejména v empirické části je sledována i dimenze obsahových vztahů jedinečného – zvláštního – obecného a je zkoumáno, jak se obecné konkrétně rozvíjí skrze jedinečné, které v sobě zahrnuje, tj. jinak řečeno jsou v empirické části analyzovány vybrané příběhy, jež lze nahlížet jako základní mýty evropské civilizace ve smyslu kulturních metapříběhů.

V osobnější Předmluvě autorka úsporně poskytuje informace potřebné pro porozumění volbě tématu a podobě jeho zpracování. V Úvodu je uvedena základní perspektiva prostupující utváření autorčina produktu, která se ve výsledku ukázala být nosnou. V první kapitole se obsahově vychází z rozlišení analyticko-deskriptivního a hermeneuticko-interpretativního modu myšlení, přičemž práce vychází z modu druhého, v rámci využití inspirací z hermeneutiky se věnuje jevu předporozumění a všímá si mýtů tvořících základ evropské civilizace. Ve druhé kapitole se práce po nástupu poznatků k problematice mýtu výběrově zaměřuje na staré řecké báje a pověsti a biblickou tematiku s vyústěním do psychologických aspektů biblických příběhů. Třetí kapitola je věnována psychologickým aspektům a inspiracím alchymie; spolu s důrazem na příběh jsou využity vlivy C. G. Junga a akcentováno je procesuální hledisko. Kapitola 4. s výstižným názvem Archeologická metafora S. Freuda využívá vybrané myšlenkové postřehy autora a návazně v kapitole 5. těží z Jungových přínosů v oblasti archetypů. V 6. kapitole jsou podrobněji zpracovány procesy projekce a introjekce, sledován je projektivní potenciál příběhů, opakující se motivy v příbězích jako forma projektivního testu a zahrnuty jsou i relevantní aspekty metody Tematicko-apercepčního testu. Teoretickou část synteticky uzavírá promyšleně podaná kapitola 7. věnovaná základním poznatkům z narativní psychologie. Teoretická část se jako celek vyznačuje značným záběrem. Přitom se autorce zdařilo udržet hlavní „logickou“ linii myšlenkového postupu a neztratit při množství témat, rovin, hledisek a vzájemně

protikladných pohledů orientaci. Teoretická část svědčí o autorčině obeznámenosti s narativní psychologií a poskytuje solidní základ pro empirickou část práce.

Empirická část smysluplně začíná kapitolou nastiňující kritéria pro výběr příběhu. Obsahově návazně je kapitola 2. věnována popisu volby a užití metod pro práci s příběhy s důrazem na TAT a CCRT (Core Conflictual Relationship Theme/Jádrové téma vztahového střetu). Vlastní datové „kapitoly“ empirické části obsahují v částech 3.1 až 3.7 rozboru následujících příběhů: Malá mořská víla, Eros a Psyché, Kráska a zvíře, Jestřábí žena, Perseus a Andromeda, Adam a Eva, Král Oidipus/Freudův latentní příběh. Autorka se snaží jednak o metodologickou čistotu rozboru podle jednotné osnovy s oporou o metody TAT a CCRT včetně systematického závěrečného srovnávání TAT a konceptu CCRT. Návazně na tuto systematiku ukázněně využívá i práci s ambiguitou, interpretační imaginací, divergentním myšlením a intuicí ke zvládnutí náročného úkolu narativního zpracování příběhů. Souhrnně lze konstatovat, že výsledné dílo tvoří relativně uzavřený tvar vyznačující se únosnou interpretační smysluplností. Ve 4. kapitole empirické části se autorka zaměřila na závěrečnou syntézu sedmi výše uvedených rozborů na vyšší úrovni nazvanou Latentní příběh. Náležitá pozornost je věnována důkladnější diskusi na str. 176-181. Práce je zakončena vyváženým Závěrem na s. 182 a tématu práce a podobě zpracování odpovídajícím Doslovem majícím podobu stručného obsahově ladícího výběru z Večera Tříkrálového od W. Shakespeara. Řádně uvedená literatura na str. 184-190 obsahově odpovídá provedené práci. Zařazeny jsou i Přílohy. Práce jako celek je pečlivě zpracována; překlep v číslování kapitoly Archeologická metafora Sigmunda Freuda (5. místo 4.) a Archetypy Carla Gustava Junga (6. místo 5.) jsou snadno opravitelné výjimky.

V souvislosti s předloženým tématem a výslednou podobou zpracování se vynořuje řada otázek, z nichž bych pro účel obhajoby do diskuse uvedl následující:

1. Jaké místo v soudobé psychologii má podle autorky koncept kauzality, tj. příčinně-účinkových zákonitostí a v jakém vztahu/v jakých vzájemných vztazích k němu se nacházejí koncepty teleologie, intencionality a smyslu.
2. Provedený rozbor se zaměřuje převážně na individuální, resp. individuálně-dyadickou rovinu existence subjektů příběhu. Jaké možnosti využití uvedeného přístupu by autorka odhadovala pro nadindividuální např. skupinovou rovinu (např. rodinný příběh, nebo příběh rodový), popř. rovinu institucionální např. v oblasti firemní kultury (firemní příběh)?
3. S ohledem na nově se přetvářející evropskou socio-kulturní a civilizační identitu je zajímavá myšlenka „mýtů tvořících základ evropské civilizace (kulturních metapříběhů)“. V rámci prolínání konce historie a střetu civilizací se zdá, že hegemon na ústupu Amerika má svůj „americký příběh“. Nastupující hegemon „Říše středu“ zdá se má také svůj příběh svého místa v „Podnebesí“ (viz např. O. Král: Čínská filosofie. Pohled z dějin. Lásenice, Nakladatelství Maxima, 2005, /dotisk, upravené vydání/ 371 str.). Které by mohly být dle autorky znaky evropského příběhu?

Závěr: Doporučuji předloženou diplomovou práci Heleny Pithartové-Slachové k obhajobě. Jako vstup do obhajoby navrhuji klasifikaci „výborně“.

V Praze dne 24.8.2011

PhDr. Pavel UHLÁŘ